

Uważny czytelnik zauważy z pewnością zapowiadaną wielogłosowość i ogromną tematyczną rozpiętość sewilskiego rocznika. Obecny jego otwarty kształt ma wiele zalet. Z jednej strony pismo może odpowiadać na szerokie zainteresowania czytelnicze wśród filologów hiszpańskich, angielskich, językoznawców, translatorsów, metodyków nauczania. Każdy z nich znajdzie tu coś dla siebie i zapewne znajdzie także miejsce aby się wypowiedzieć. Z drugiej strony jego aplikowany charakter wpływa korzystnie, bez wątpienia, na szerszą recepcję dokonań współczesnych badań stylistycznych.

Literatura

- Barańczak, S., 1992, *Ocalone w tłumaczeniu*, Poznań: a5, s. 34.
- Brown, P., i S. Levinson, 1978, „Universals in Language Usage: Politeness Phenomena”. – E.N. Goody (Ed.) *Questions and Politeness: Strategies in Social Interaction*. Cambridge: C.U.P.
- 1987, *Politeness: Some Universals of Language Use*. Cambridge: C.U.P.
- Holmes, J., 1988, *Translated! Papers in Literary Translation and Translation Studies*, Amsterdam: Radopi.
- Leech, G.N., 1983, *Principles of Pragmatics*, London: Longman.
- Le Goff, J., 1988, *Medieval Civilization*, trans. Julia Barrow, Oxford: Basil Blackwell.
- Paz, O., 1971, *Traducción: literatura y Literalidad*, Barcelona: Tusquets, s. 16.

MARIA FILIPOWICZ-RUDEK

LUTZ VON WERDER, WISSENSCHAFTLICHE TEXTE KREATIV LESEN. KREATIVE METHODEN FÜR DAS LERNEN AN HOCHSCHULEN UND UNIVERSITÄTEN, Berlin-Milow: Schibri-Verlag, 1994, 128 s.

Jeżeli pocieszeniem może być fakt, że u innych równie źle się dzieje, to wstęp do prezentowanej pracy podniesie na duchu wszystkich narzekających na brak umiejętności czytania (i pisania) tekstów naukowych – u uczniów, studentów, a także u samych siebie.

W Niemczech, ojczyźnie autora, stwierdza się tak znaczny spadek poziomu kształcenia uniwersyteckiego, iż mówi się wręcz o kryzysie, natomiast badania przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych wykazały, iż 30 % studentów nigdy nie przeczytało ani jednej książki w całości. Owszem, studenci ci sięgają do

literatury, aby zdać egzamin czy przygotować referat. Ich kontakt z publikacją naukową polega jednak tylko na przekartkowaniu i odnalezieniu tych stron, które bezpośrednio dotyczą tematu. Zapytani o przyczyny nieczytania książek „od deski do deski” sami badani odpowiadają, że nie potrafią przezwyciężyć trudności w skupieniu uwagi oraz w przyswojeniu terminologii i słownictwa obcego. Natomiast przypatrujący się zjawisku fachowcy widzą w takim stanie rzeczy konsekwencje faktu, iż lekturą dzieci i młodzieży jest głównie literatura piękna, podczas gdy ani w szkole, ani na studiach nikt nie uczy ich czytania tekstów naukowych, które wymagają z gruntu odmiennego nastawienia oraz specjalnych technik.

Pomocą w uzupełnieniu tej luki służyć ma właśnie podręcznik Lutza v. Werdera, specjalisty zajmującego się dydaktyką szkoły wyższej, znanego również z publikacji o kreatywnym pisaniu (Werder 1992, 1993).

Zgodnie z zasadą wzorowego nauczyciela rozpoczyna autor od wytworzenia u odbiorcy motywacji do podjęcia proponowanego tu kursu. Wpływać ma ona z podstawowego przekonania, iż czytanie jest **procesem kreatywnym**, ponieważ czytając nie tylko dostępujemy wtajemniczenia w wybraną dziedzinę wiedzy, lecz jednocześnie uczymy się myślenia, doznajemy wstrząsu, olśnienia, co staje się źródłem podniecia do własnej twórczości.

Pierwszy rozdział przedstawia więc urywek historii czytania naukowego, na który składają się wyimki z biografii wielkich filozofów. Opisują oni swoje przeżycia związane z lekturą: zyskanie dostępu do idei ukrytych w podświadomości (Rousseau), wrażenie nieśmiertelności, jakie daje duchowa identyfikacja z myślicielami antyku (Machiavelli) i inne. Doznania te za każdym razem były inspiracją do pracy twórczej, której owocem stawały się kolejne dzieła. Naukę z faktów tych płynącą sformułował autor w kilkunastu tezach, głoszących m.in., że czytanie naukowe tworzy ciągłość naukowej twórczości, włącza w duchowy dialog z tradycją, ukazując czytelnikowi metody myślenia „w akcji”, wpływa na jego własny sposób naukowego wypowiedzania się, dostarcza idei i hipotez do własnego tekstu, kształtuje styl pisania oraz daje znajomość różnych typów tekstu (s.16 i 17).

Kolejne rozdziały poświęcone są charakterystyce czytania. Jawi się ono tutaj jako proces mentalny, angażujący 1. zdolności poznawcze, 2. pamięć, 3. uruchamiający tzw. myślenie dywergentne ('rozbieżne'; *divergierendes Denken*), czyli logiczne i kreatywne rozwijanie idei, a następnie 4. myślenie konwergentne ('zbieżne'; *konvergierendes Denken*), polegające na induktywnym zmierzaniu do wniosków, i zakończonych 5. wartościowaniem.

Autor uświadamia nas również, że jest to nie tylko proces poznawczy, lecz aktywność związana z uczuciami, stąd też dwa źródła trudności w czytaniu: jedne płyną z niedostatków natury intelektualnej, drugie – są wynikiem niepożądanych reakcji emocjonalnych. Najczęstsze zakłócenia obu rodzajów ujmuje autor w tabelę, przypisując je kolejno każdej fazie procesu czytania. Na przykład fazę 1. *Przygotowanie* zaburza głównie brak praktyki, jakiegokolwiek strategii oraz znajomości typu tekstu. W sferze emocji wywołuje to niepokój lub wręcz strach przed czytaniem, uczucie dezorientacji i braku sensu, wreszcie poczucie przeciążenia zadaniem.

Przekonanie, iż czytelnictwo tekstów naukowych warunkuje ich tworzenie, co zapewnia jednostce rozwój naukowy, a nauce postęp, jest myślą przewodnią książki Werdera, który kreatywność pojmuje właśnie jako pobudzanie do pisania. Nieodłączność tych dwóch działalności: czytania i pisania ujawnia się na każdym etapie czytania naukowego, którego model przedstawia się następująco:

Faza 1. *Przygotowanie do czytania* – analiza tematu, dobór literatury, wyznaczenie celów czytania (pisemne formułowanie pytań i przypuszczeń).

Faza 2. *Czytanie* – identyfikacja słów, uchwycenie znaczenia zdań, zrozumienie sensu struktury tekstu i w końcu jego całości.

Faza 3. *Opracowanie*

Faza 4. *Wykorzystanie przeczytanego materiału* – (tu czytanie nieustannie przeplata się z pisaniem): parafrazowanie, analizowanie i komentowanie, formułowanie tez dla własnego tekstu i szkicowanie jego planu, redakcja tekstu przy stałej konfrontacji z tekstem czytany. W części zasadniczej podręcznik przedstawia dziewięć technik kreatywnego czytania:

Tabela 1.

Techniki czytania kreatywnego

czytanie reproduktywne	czytanie produktywne
tłumaczące	sokratyczne
szybkie	retoryczne
tradycyjne	krytyczne
racjonalne	kreatywne
	korekcyjne

Metody reproduktywne mają pomóc w zrozumieniu tekstu w takim stopniu, aby czytelnik potrafił odtworzyć główną myśl, fakty i detale na użytek tekstu własnego, natomiast czytanie produktywne powinno doprowadzić do powstania odkrywczych partii własnej pracy. Wdrażając w kolejne techniki łączy Werder elementy wykładu z ćwiczeniami praktycznymi. Po objaśnieniu istoty danej metody i uzasadnieniu jej przydatności, stawia autor przed czytelnikiem szereg zadań do wykonania, które polegają na jej praktycznym zastosowaniu podczas czytania podanych tu wycinków z czasopism popularnonaukowych z różnych dziedzin wiedzy. Później wyniki przedstawione być mają w postaci różnorodnych fiszek, mapek, tabelek sporządzonych według podanych wzorów, jak np.: (tab. 2. i 3.)

Tabela 2.

Temat:
Przyczyny:
Miejsce:
Czas:
Sposoby:
Możliwości:
Definicje:
Porównania:
Podobieństwa:
Przypuszczenia:
Warunki:
Aspekty interdyscyplinarne:

Tabela 3.

Kto?
Kiedy?
Co?
Jak?
Dlaczego?

Kurs swój rozpoczyna autor od podniesienia technicznej sprawności w docieraniu do treściowej warstwy materiału: zaleca posługiwanie się słownikami przy

pokonywaniu barier terminologicznych (czytelnik niemiecki otrzymuje gotową listę adresów bibliograficznych), proponuje ćwiczenia zwiększające tempo czytania – aż do poziomu perfekcji: 900 słów na minutę. Lekcję ekscerpcji informacji uzupełnia zestawem symboli, przy pomocy których zaznacza się na marginesie najistotniejsze reakcje wywołane przez tekst.

Czytanie **kreatywne**, czyli wyzwalaające tkwiący w nas potencjał twórczy, nie polega jednak na biernym (choćby i najsprawniejszym) przyswajaniu, lecz musi być aktem woli świadomej swoich celów. Czytając, integrujemy nowe wiadomości z wiedzą już posiadaną. Proponowane przez autora techniki mają więc sprawić, by proces ten stał się jak najbardziej efektywny. Wspomniane wyżej pomoce, takie jak tabelki, fiszki itp., są integralną częścią danej metody – pomagają prowadzić dialog z tekstem. Zadajemy pytania i szukamy odpowiedzi według klucza, jaki nam konkretna technika lub strategia daje. W części tej otrzymujemy też bardzo praktyczne wskazówki. Do natychmiastowego wykorzystania nadają się np. zalecenia usprawniające czytanie w celu korekty tekstu: aby uchwycić błędy typograficzne, radzi autor czytać zdania od strony prawej do lewej – w ten sposób niszcząc sens całą uwagę skupiamy na poprawnym zapisie. Na s. 95 znajdziemy natomiast tabelkę, według której dokonać można pośpiesznej korekty (głównie formalnej strony tekstu), gdzie wyszczególnione są najistotniejsze problemy i sposoby zaradzenia im, np.: *Długość – Spróbuj wyrazić się zwięźle*, lub (przykład dla nas raczej egzotyczny): *Język seksistyczny – Unikaj słów, które dyskryminują płć odmienną*. Tabelkę tę, zatytułowaną *ABC korekty*, sporządził autor z myślą o tych studentach, których „goni czas” – ten ukłon w stronę realiów wzbudza tym większe zaufanie do walorów praktycznych książki L. V. Werdera.

Ponieważ publikacja ta ma charakter wyraźnie praktyczny, jej użyteczność w pełni ocenić może tylko praktyka. Pozostaje więc jedynie życzyć sobie, aby podręcznik ten znalazł możliwie szerokie zastosowanie, lub też stał się inspiracją do sporządzenia podobnej pomocy dla uczniów i studentów z innych krajów.

Literatura

- Lutz von Werder, 1992, *Kreatives Schreiben in den Wissenschaften*, Milov: Schibri-Verlag, 190 s.
- Lutz von Werder, 1993, *Lerbuch des wissenschaftlichen Schreibens*, Milov: Schibri-Verlag, 464 s.

MARZENA MAKUCHOWSKA